

ESHQOBIL SHUKUR "BOBO SO'Z IZIDAN" ASARIDA SO'ZLARNING LUG'ATLARDAN FOYDALANIB TAHLIL QILINISH TADQIQI.

Hamidov Abdumalik

Termiz davlat pedagogika instituti filologiya fakulteti dekani

Rajabova Sabohat

Termiz davlat pedagogika instituti O'zbek tili va adabiyoti 2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola Eshqobil Shukur "Bobo so'z izidan" asarida so'zlarning lug'atlardan foydalanib tahlil qilinishi haqida yozilgan bo'lib, undagi so'zlar turli tillar va etimologik, izohli lug'atlardan foydalanib izohlangan. Bu bilan, biz uchun tushunarsiz, hozirda tilimizda eskirgan, ishlatilmayotgan va yoki o'z ma'nosini yo'qotib boshqacha tushuniladigan so'zlarning ma'nolarini oson anglab olishimizga aynan shu maqola anchagina yordam beradi.

Kalit so'zlar: izohli lug'at, etimologik lug'at, so'zlar, ma'nolar, til.

ЭШКАБИЛЬ ШУКУР ИЗУЧЕНИЕ АНАЛИЗА СЛОВ С ПРИМЕНЕНИЕМ СЛОВАРЕЙ В РАБОТЕ «БОБО СОЗИЗДАН»

АННОТАЦИЯ

Данная статья написана об анализе слов с помощью словарей в произведении Эшкабила Шукура «Баба соз изиздан», в котором слова объясняются с использованием разных языков и этимологических, толковых словарей. При этом данная статья поможет нам легко разобраться в значениях слов, которые нам непонятны, устарели, не используются в нашем языке или утратили свое значение и понимаются по-другому.

Ключевые слова: толковый словарь, этимологический словарь, слова, значения, язык.

ESHQABIL SHUKUR STUDY OF ANALYSIS OF WORDS USING DICTIONARIES IN THE WORK "BOBO SOZIZYDAN"

ABSTRACT

This article is written about the analysis of words using dictionaries in the work of Eshqabil Shukur "Baba soz izidan", in which the words are explained using different languages and etymological, explanatory dictionaries. With this, this article will help

us to easily understand the meanings of words that are incomprehensible to us, are now obsolete, are not used in our language, or have lost their meaning and are understood in a different way.

Key words: explanatory dictionary, etymological dictionary, words, meanings, language.

KIRISH.

Bir kecha-kunduzda nechta soʻz ishlatamiz? Shu soʻzlarimizning har birining asl mazmunini bilamizmi? Agar ishlatayotgan soʻzlarimiz maʼnosini toʻliq anglaganimizda edi, naqadar oʻzimizni, oʻzligimizni anglagan, tilga – elga – bizni ulgʻaytgan shu zaminga sadoqatimiz, mehrimiz yanada ortgan boʻlur edi. Zotan, Soʻzdan uzoqlashgan odam oʻzidan uzoqlashadi. Oʻzidan olislab ketayotgan odamning maʼnaviyati ham, oʻzi ham zavolga moyildir. Oʻzbekistonda xizmat koʻrsatgan madaniyat xodimi, taniqli shoir Eshqobil Shukurning "Bobo Soʻz izidan" kitobi bevosita soʻzga, soʻzki, xalqimiz tarixiga tomirdosh boʻlgan, turkiy tillar oilasida xazinasini, jozibasini, rang-u harorati, qoʻyingki, sharafi baland asl oʻzbek soʻzlariga boʻlgan katta muhabbati tufayli, ularni asrab qolishdek ezgu niyat samarasi oʻlaroq maydonga keldi. Hayot ummonida suzib borayotgan Til kemasining har bir yoʻlovchisi shu ulugʻ ulov taqdiriga javobgar. Shu maʼnoda, "Bobo Soʻz izidan" kitobi maʼnaviy hayotimiz uchun bugun eng dolzarb asarlardan bittasi, desak, mubolagʻa emas. Shoirning soʻzlar tarixiga qilgan sayohatida unga yoʻldosh boʻlish hammaga ham nasib etadi degan umiddaman.

Asosiy qism

"Bobo soʻz izidan" asarida kelgan "bulduruq" soʻziga eʼtibor qaratsak, bu soʻzga "Oʻzbek tilining izohli lugʻati" da quyidagicha izoh berilgan:

bulduruq

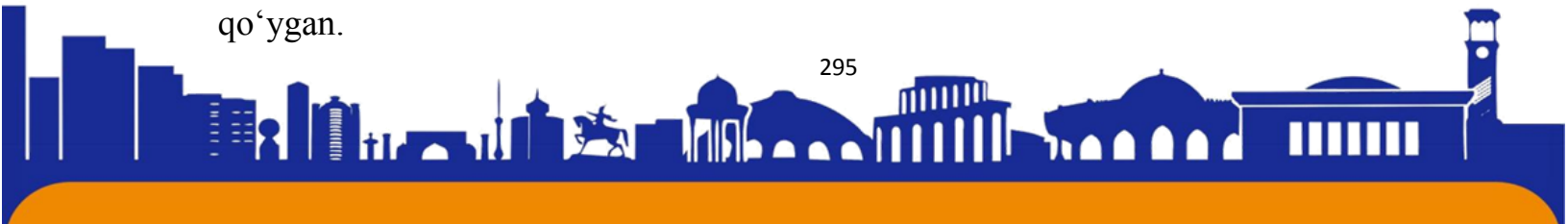
ot

1. Ayoqli, sovuq kunlari yoki tuman paytlarida nam havo zarralarining muzlashi natijasida hosil boʻladigan mayda qattiq qor; qirov.

Tushdan keyin osmon yuzini sargʻish tuman qoplab, mayda bulduruq yogʻa boshladi.

Mirmuhsin, Chiniqish

Koʻprik ustidagi qayragʻoch novdalarini bulduruq oʻrab, tanasigacha oppoq qilib qoʻygan.

S. Ahmad, Ufq

Ertalabki tuman tarqalib, daraxt shoxlariga yopishgan bulduruq zarralari gavharday yaltiray boshladi.

A. Muxtor, Chinor

2. ko'chma ma'noda

sohning oqi; oqargan soch.

Bir vaqt yuragimni sevgiga maskan etgan qora sochga qo'nmish bulduruq.

S. Zunnunova

BULDURUQ so'zi qatnashgan jummlalar:

Bulduruq — bog'lamoq

Bulduruq zarralari bilan qoplanmoq.

Yo'lakda bulduruq bog'lagan oppoq akatsiya tagida kelishgangina bir qiz bilan Akbarali turardi.

A. Muxtor, Chinor

qamishlar bulduruq bog'lab, oppoq bo'lib qolgan ekan.

Sh. Xolmirzayev, So'nmas o't

"Nima bo'lganda ham, "bulduruq" ajoyib so'z!", — deb yozadi Eshqobil Shukur.

"Lagan" so'zi hammamizga tanish so'zdir. "Lagan-lagan osh", "lagandagi oshni paqqos tushirdi" shu kabi gaplarni ko'p aytamiz. Ammo, bu so'zning ma'nosi nima ekan deb o'ylantirgan Eshqobil Shukurni. Shundan so'ng u "O'zbek tilining etimologik lug'ati" ga yuzlangan. Lug'atda shunday izohlangan:

LAGAN — quyuyq ovqat solinadigan katta yassi idish.

Anvar o'rtaga dasturxon yozib, ikki lagan manti chiqarib qo'ydi (Abdulla Qodiriy).

Qadimgi turkiy tilda 'yog'ochni o'yib yasalgan idish' ma'nosini anglatgan lag'un so'zi mavjud bo'lib, hozirgi o'zbek tiliga ma'nosi o'zgarib yetib kelgan; tovush jihatidan esa dastlab g' undoshi g undoshiga almashgan, shundan keyin birinchi bo'g'indagi a unlisi ä unlisiga, so'ngra ikkinchi bo'g'indagi u unlisi ham ä unlisiga almashgan: lag'un > lagun > lägun > lägän.

Eshqobil Shukur yana bir so'z "danak" — bu so'zga ham to'xtalib o'tishni lozim topgan. "Danagidan mag'zi shirin" deb ko'pincha momo-bobolar nabirasiga nisbatan ishlatishadi. Xo'sh, bu so'zning ma'nosi "O'zbek tilining etimologik lug'ati" dan qarab ko'ramiz. DANAK — ot so'z turkumi, tojik tilida donak tovush tarkibiga ega bo'lib,

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-4

asli don otidan -ak qo‘shimchasi bilan hosil qilingan; o‘zbek tiliga o tovushini a tovushiga almashtirib olingan. Bu ot har ikki tilda "o‘simlik mevasining ichidagi qattik po‘choq va mag‘izdan iborat urug‘i" ma’nosini anglatadi.

XULOSA

Xulosa qilib shuni ayta olamanki, so'zlarning kelib chiqishini lug'atlardan foydalanib, aniq bilib olishimiz mumkin. Bu haqida Eshqobil Shukurning ushbu kitobida anchayin bilimga ega bo'ldik. So'zlar ko'p, hech qursa tilimizda ishlatishga odatlangan maqol, matal, iboradagi so'zlarning tub ma'nolarini bilib olish zarar qilmaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Eshqobil Shukur "Bobo so'z izidan" kitobi.
- 2.O'zbek tilining imlo lug'ati.
- 3.O'zbek tilining izohli lug'ati.
- 4.O'zbek tilining etimologik lug'ati.

